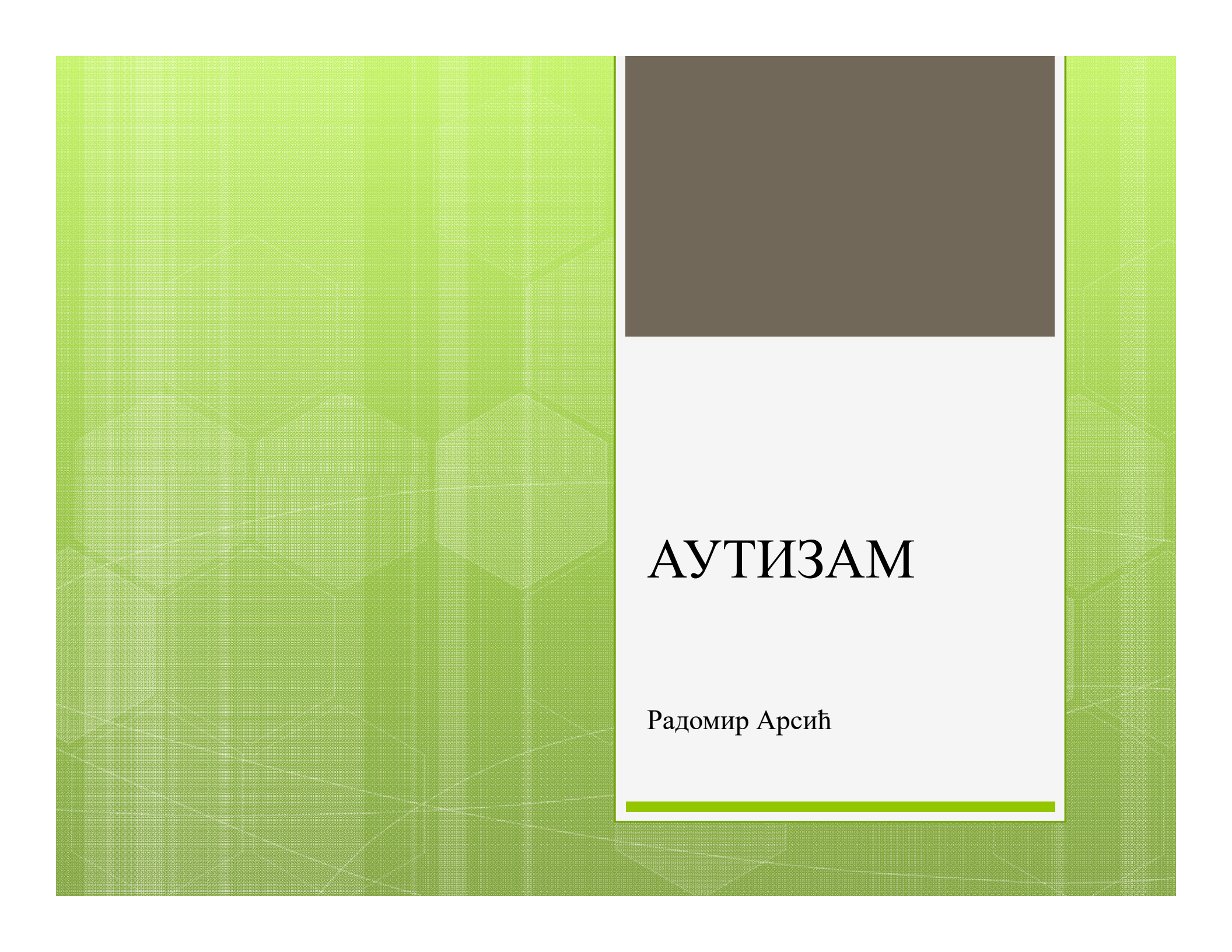

АУТИЗАМ

Радомир Арсић

Шта је аутизам?

Аутизам је доживотна развојна неспособност која омета људе у разумевању онога што виде, чују или уопште осећају. То доводи до озбиљних проблема у друштвеним односима, комуникацији и понашању.

The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Дијагностичко-статистички приручник менталних оболења) DSM-IV American Psychiatric Association, 1994. (Америчко психијатријско друштво) **дефинише аутизам као развојно первазивни поремећај** који карактеришу:

- оштећења у комуникацији и социјалној интеракцији
- ограничени, репетитивни и стереотипни модели понашања, интереса и активности.

Ради се о сложенем неуролошком поремећају који утиче на функционисање мозга.

Симптоми аутизма могу бити присутни у различитим комбинацијама и праћени осталим неспособностима. Неке особе са аутизмом имају нормалну интелигенцију, док велика већина има одређени степен интелектуалне неспособности који се може протезати од благих до изразитих степена заостајања.

С обзиром на експресивни и рецептивни говор, могуће су многобројне потешкоће.

Процењује се да до 50% особа са аутизмом није у стању развити функционални говор. Код оних особа са аутизмом које то могу говор може бити неубичајен с обзиром на квалитет говора, а може имати и ограничене комуникативне функције или могућности.

Све особе са аутизмом имају потешкоће у социјалним интеракцијама и понашању, при чему степен и врста тешкоће може варирати.

Неки појединци могу бити изразито повучени, док су други претерано активни, па људима приступају на необичне начине. Њихов проблем су непажња и отпор према променама. На сензорне подражаје често реагују на атипичан начин, па се могу запазити необична понашања као што је ударање руку, вртење или љуљање. Поред тога они показивати и неубичајене начине коришћења предмета и необичну склоност према предметима.

Учесталост аутизма

Прихваћено је да је превладавајућа стопа аутизма између четворо и петоро деце на сваких 10.000 новорођених.

Неке нове статистике наводе стопу од око 10 детета са аутизмом на 10.000 новорођених или када се ради о ширем спектру тешкоћа о 0,1% деце или више.

Постоји већа присутност аутизма код особа мушког пола, а стопа варира и зависи о дефиницији аутизма, али истраживачи указују да је удео мушке популације у односу на женску у сразмери 3:1 и 4:1.

Узроци аутизмама

Узрок или комбинација узрока аутизма нису у потпуности познати. Постоје све више докази да је аутизам генетичко стање и да укључује више гена.

Доказано је код деце са аутизмом, чешће него код друге деце која немају аутизам, преовладавају проблеми у раној трудноћи мајке, при порођају или после порођаја.

Уз генетичку
осетљивост детета,
знатан утицај могу
имати и догађаји током
раног детињства као и
чиниоци околине.

Чини се да мозгови појединаца са аутизмом имају одређене структуралне и функционалне разлике од мозгова других људи.

Пронађене су аномалије у трупку мозга и кранијалним нервима.

Вероватно ће нека будућа истраживања јасно утврдити тачно који гени и остале околности својим заједничјким деловањем доводе до аутизма.

Дијагностификовање аутизма

Стручњаци дијагностицирају аутизам на основу присутности или одсутности одређених понашања, карактеристичних симптома и развојних заостајања.

Критеријуми аутизма наведени су у *DSM-IV* и *International Classification of Diseases* (Međunarodnoj klasifikaciji bolesti, op. prev.), коју је објавила Светска здравствена организација (World Health organization) 1993. године).

DSM-IV, који се углавном користи у Северној Америци, разврстава аутизам као поремећај у оквиру шире групе развојно-первазивних поремећаја Pervasive Developmental Disorder.

PDD представља заједнички израз за поремећаје који обухватају оштећења у оквиру реципрочних вештина социјалне интеракције, комуникацијских вештина и присутности стереотипних понашања, интереса и активности.

Стања сврстана као ПДД

- Аутизам
- Дезинтегративни поремећај детињства (DPD)
- Rettov поремећај
- Aspergerov поремећај
- Неспецифични и развојно-первазивни поремећај (NRPP)

Критеријуми за аутистични поремећај

а. Укупно најмање шеснаест ставки из (1), (2) и (3), уз барем две из (1), и једне из (2) и (3):

(1) Квалитативне тешкоће у социјалној интеракцији које се огледају у барем две следеће ставке:

а) изразите тешкоће у примени вишеструких невербалних понашања као што су поглед „очи у очи“, израз лица, положај тела и гестова ради прилагођавања социјалној интеракцији;

б) неспособност развијања вршњачких односа примерених нивоу развоја;

с) изразито смањено изражавање задовољства због среће других људи.

(2) Квалитетне тешкоће у комуникацији које се огледају у барем две ставке од следећих:

а) застој у развоју говорног језика или потпуно изостајање развоја говорног језика (без пратећих покушаја компензације говора помоћу алтернативних начина комуницирања, као што је гест и мимика);

б) изразите тешкоће у погледу способности иницирања или одржавања конверзације са другим особама код појединца чији је говор примерено развијен;

в) стереотипна или репетитивна употреба говора или идиосинкратички говор;

г) Недостатак различитог спонтаног деловања којим се успоставља поверење или социјалног деловања помоћу имитације у складу са степеном развоја.

(3) Ограничени стеротипни или репетитивни облици понашања, интереса и активности који се огледају барем у једном од следећих:

А) Преокупираност једном врстом или више врста стереотипних и ограничених интереса који су необични како по свом интензитету, тако и свом средишту;

Б) очита компулзивна оданост према специфичној, нефункционалној рутини или ритуалима;

В) стереотипним и репетитивним моторичким манирима (пример: окретање или вртење руке или прста или сложен покрет целим телом);

Г) упорна заокупљеност деловима предмета.

Б. Заостајање или необично функционисање које се појавило пре треће године живота у једном од следећих подручја:

- 1) Социјалној интеракцији
- 2) Говору који се користи у социјалној комуникацији
- 3) Симболичком и смишљеном понашању.

В. Без побољшања у смислу *rettovog* поремећаја или дезинтегративног дечијег поремећаја

Аспергеров синдром

Аспергеров синдром има већину особина аутизма. Особе са Аспергеровим синдромом имају тешкоће на подручју социјалне интеракције и стереотипних облика понашања.

Основне разлике између деце са аутизмом и Аспергеровим синдромом је у томе да немају клинички знатна заостајања у језичком развоју нити значајна заостајања у когнитивном развоју. Што се тиче развоја вештина самопомоћи примерених њиховом добу, прилагођеном понашању и показивању интереса за околину током детињства, ова деца немају исти степен тешкоћа као деца са аутизмом.

Карактеристике аутизма

Иако је свака особа са аутизмом јединствена, ипак се у дијагностиковању аутизма неке карактеристике сматрају посебно важним. Те карактеристике су подељене у четири основне категорије:

- Карактеристике **комуницирања**
- Карактеристике **социјалне интеракције**
- Карактеристике **необичног понашања**, и
- Карактеристике **учења**.

Комуникација

Упркос томе да између појединаца постоје знатне разлике у њиховој способности говора, код особа са аутизмом присутне су говорне тешкоће у комуникацији.

Постојеће тешкоће у говору могу обухватити:

- тешкоће у невербалној комуникацији,
- непримерени изрази лица,
- неубичајена употреба геста,
- изостанак успостављања контакта очима,

- необични положаји тела,
- мањак узајамног и заједничког фокусирања пажње
- заостајање у вештини експресивног говора или помањкање те вештине
- знатне разлике у усменом говору код оних код којих је он развијен:
 - необичан изговор и интонација
 - бржи или спорији темпо од нормалног
 - необичан ритам или нагласак, *neobičan ritam ili naglasak*
 - монотон или певајући глас

- репетитивни и идиосинкратички облици говора,
- ехолаличан говор, непосредно или накнадно дословно понављање говора других:
 - изгледа као бесмислен, али може указивати на покушаје успостављања комуникације,
 - указује на способност говорења и опонашања,
 - може послужити за комуникативне или когнитивне потребе ученика

- ограничени речник:
 - преовађују именице,
 - често ограничени речник у односу на захтеве или недостатан у смислу прилагођавања неке физичке околине,
 - ограничен у социјалним функцијама

- склоност понављања теме, то јест непрекидно расправљање о једној теми, уз постојање потешкоћа при промени теме,
- тешкоће које се тичу систематичности разговора:
 - проблем иницирања комуникације
 - тешкоће у примени неписаних правила
 - неспособност одржавања конверзације о одређеној теми,
 - непримерено упадање у реч,
 - нефлексибилност у односу на стил разговора, стереотипан начин говорења.

Необично понашање

Особе са аутизмом имају необично и карактеристично понашање које укључује:

- ограничено подручје интереса и заокупљеност неком специфичном занимљивошћу или предметом,
- нефлексибилан след нефункционалне рутине,
- стереотипни и рететитивни моторички маниризми попут ударања руком, кврцкања прстом, љуљања, окретања, ходања на ножним прстима, лупања по предмету,
- заокупљеност деловима предмета,
- одушевљења покретом, као што је окретање штраfoва или окретање точка на играчкама,
- инсистирање на сталности и отпор према променама,
- необичне реакције на сензорне подражаје.